

De kleine muurspinnen- doder in een stadstuin te Maastricht

Ron Bronckers

Inleiding

In juli 2014 verhuisden mijn partner en ik naar een buitenwijk van Maastricht. Aldaar beschikken wij over een kleine stadstuin die vrijwel geheel bestraat is. De aanwezigheid van klimplanten in deze deels beschaduwde buitenvoorziening zorgen voor de groenbeleving. In de tuin zijn spinnen zeer goed vertegenwoordigd en dat is niet onopgemerkt gebleven bij spinnendoders (Pompilidae) zo bleek. Mijn interesse werd gewekt en ik kon twee weken dagelijks - tussen de bedrijven door - notities maken betreffende de activiteiten van deze spinnendoders totdat het seizoen afgelopen was. Het toneel waar zich dit allemaal afspeelde is een plek waar niet iedereen gelijk op zoek zou gaan naar deze wespen, kan ik mij zo voorstellen (Fig. 1).

Alvorens ik een begin maak met mijn verslag moet ik de lezer erop wijzen dat ik een nieuwkomer ben in de wereld van de Hymenoptera. Ik zie alles nog door een bril van onwetendheid en bij vlagen zal mijn inzicht blijk geven van een kinderlijke naïviteit. Het voordeel is echter wel dat ik nog overal voor open

sta en er dus veel mogelijk is.

Woensdag 23-07-2014

18:05

Terwijl ik de tuin in loop valt mijn oog op een insect dat over een op de grond liggende krant schiet. Bij nadere inspectie blijkt het een kleine zwarte spinnendoder te zijn die een kruisspin (*Aranus diadematus*) voortsleept. Vanaf de krant legt het vrouwtje, nr. 1, een traject af van circa 1.5 meter naar een uitgegraven nest in het zand tussen de bakstenen bestrating. De nestlocatie is gesitueerd tussen de scooter en de muur, op het westen geëxponeerd, onder een afdak van de carport. Herhaaldelijk laat ze de spin los en loopt of vliegt een stukje vooruit, daarna keert ze weer terug om het slachtoffer verder te transporteren richting eindbestemming. Nadat de kruisspin in het gat is verdwenen en voorzien van een ei, naar ik aanneem, maakt ze de gang dicht met omliggend zand. Wanneer deze klus is geklaard, begint ze op 2 cm. afstand een nieuwe gang te graven. Tijdens het gadeslaan van deze fascinerende actie zie ik op zo'n 75 cm. afstand een ander vrouwtje, nr. 2, uit een gang verschijnen en in de omgeving verdwijnen.

19:41

Beide vrouwtjes keren vrijwel gelijktijdig terug van hun jacht met een kruisspin en vertonen allebei hetzelfde gedrag tijdens het voortslepen over de bodem (circa 0.5-1 m.) zoals hierboven beschreven. Het wordt even spannend wanneer ze kort bij elkaar in de buurt komen en er een schermutseling ontstaat. Wat volgt is opmerkelijk want ze schijnen hierna allebei het spoor bijster te zijn

(desoriëntatie?). Vrouwtje 1 wijkt volledig af van haar route naar het nest en vrouwtje 2 verlies ik al snel uit het oog. Geen van beiden bevinden zich in de goede richting. Terwijl ik aan de keukentafel zit om enkele notities te maken zie ik plots vrouwtje 2 met haar spin op circa 1.5 m. hoogte binnen over de muur lopen. Niet geheel conform de regels der natuur help ik haar op de goede weg en via een omweg (keukendeur, buitenmuur en scooter) weet ze het spoor naar haar nest weer te vinden. Niet veel later verschijnt ook vrouwtje 1 weer met haar spin ten tonele en zij is op de goede weg.

Figuur 1. Een geschikt biotoop voor de kleine muurspinnendoder, deze situatie moet op meer plekken te vinden zijn in Nederland. Foto Ron Bronckers.

20:17-20:30

Na de spinnen voorzien te hebben van een laatste rustplaats, zijn beide druk doende om de gangen af te sluiten. Vrouwtje 1 maakt er veel werk van want na eerst de gang dichtgemaakt te hebben met fijn zand komen er nog enkele steentjes en tot slot een zaadje van de gewone es bovenop.

20:46

Vrouwtje 2 maakt een nieuw nest pal naast het vorige en vrouwtje 1 lijkt nog zoekende naar een geschikte plek om een gang te graven.

21:03

Vrouwtje 1 heeft eveneens een nieuwe gang gegraven en verdwijnt niet veel later net als vrouwtje 2 in de omgeving (waar overnachten ze?).

Donderdag 24-07-2014

12:27

Vrouwtje 1 komt met een kleine kruisspin (alleen achterlijfl) terug en transporteert deze naar haar gisteren gemaakte nest. Een ander vrouwtje zonder prooi vliegt rond over het 'grafveld' en lijkt geen nest te bezitten.

Op een meter afstand zie ik meermalen een op deze spinnendoders lijkend exemplaar rondkruipen die groter is en herhaaldelijk (verspreid over de dag) een holte in een muurtje betreedt dat met spinrag bekleed is.

12:45

De gang van vrouwtje 1 is afgesloten en inmiddels bedekt met enkele steentjes. Het andere vrouwtje vliegt nog steeds in de nabijheid rond en soms komen ze elkaar kortstondig tegen.

13:24

Vrouwtje 1 graaft weer een nieuwe gang. Dit is voor zover ik kan nagaan haar vierde nest rondom dezelfde baksteen.

14:00

Vrouwtje 1 is weggevlogen (jagen?) en laat een uitnodigend nest achter.

14:36

Ik zie nog net dat vrouwtje 2 de laatste hand legt aan het afsluiten van de gang. Helaas heb ik het binnenslepen van de prooi gemist. Niet veel later gaat ze op zoek naar een nieuwe plek om een nest te maken.

14:49

Tussen twee eerder gegraven nesten wordt een nieuw aangelegd door vrouwtje 2. De gang van vrouwtje 1 ligt open te wachten op een verse spin.

15:01

Vrouwtje 2 is klaar met het nest en distantieert zich al lopend en vliegend steeds verder weg van deze nieuwe creatie. Het is wachten tot beide vrouwtjes met prooi terugkomen.

15:30

Een vrouwtje (onbekend of dit nr. 1 of 2 is) vliegt enige tijd rond over het terrein waar zich de nesten bevinden en blijft korte tijd zitten op de scooter en een struik, om vervolgens weer te verdwijnen.

16:27

Weer te laat, vrouwtje 2 heeft wederom een nest afgesloten en lijkt op zoek te zijn naar een nieuwe graafplek vlakbij.

16:34

Vrouwtje 1 keert net terug van de jacht met wederom een kruisspin en bevindt zich zo'n 50 cm. van het nest. Ze vertoont weer hetzelfde gedrag als voorheen. De prooi zo nu en dan achterlatend en de omgeving druk aftastend. Ze inspecteert de gang en graaft deze nog iets verder uit terwijl de spin zo'n 10 cm. van het nest verwijdert ligt. Vrouwtje 2 is drukdoende met het uitgraven van een nieuwe gang pal naast de andere.

16:45

Vrouwtje 1 sleept de spin de gang in en verblijft daar enige tijd om vervolgens kort weg te gaan en bij terugkomst begint ze met het afsluiten van het nest. Vrouwtje 2 is nog driftig aan het graven.

17:00

Het nest van vrouwtje 1 is afgesloten en even later vliegt ze weg.

17:02

Vrouwtje 1 is terug en alweer op zoek naar een geschikte plek voor een nieuw nest. Ondertussen is vrouwtje 2 nog volop bezig met haar gang, een tijdrovende bezigheid.

17:38

Vrouwtje 1 scharrelt nog wat rond bij de begraven spinnen en is nog niet begonnen aan een nieuw nest. Vrouwtje 2 is nog aan het graven.

18:10

Vrouwtje 1 heeft eindelijk een nieuwe geschikte plek gevonden en begint te graven. Het project van vrouwtje 2 is mislukt als gevolg van instorting en ze onderneemt nieuwe pogingen op andere plekken vlakbij.

18:35

De gang van vrouwtje 1 is klaar en ze is op pad. Vrouwtje 2 is weer begonnen aan een nieuwe gang op 2 cm. afstand van de laatste poging.

18:56

Vrouwtje 2 blijft proberen en de gangen blijven instorten.

19:35

Het is gaan regenen. Vrouwtje 1 is nog steeds afwezig en vrouwtje 2 is nog aan het graven.

20:05

Vrouwtje 1 is nog steeds niet in beeld en vrouwtje 2 blijft driftig doorgraven.

20:42

Het is vrouwtje 2 gelukt een gang te maken en beide nesten zijn open terwijl de vrouwtjes afwezig zijn.

21:00

Geen activiteit waargenomen.

Vrijdag 25-07-2014

12:42

Vrouwtje 2 graaft verder in de gang waar ze gisteren al aan begonnen was. Van vrouwtje 1 geen spoor te bekennen.

13:04

De gang van vrouwtje 2 lijkt in orde te zijn en ze is op pad.

15:50

Vrouwtje 2 is terug zonder prooi en werkt verder aan het nest.

16:02

De gangen van vrouwtje 2 blijven instorten al maakt dit blijkbaar niets uit voor haar werklust. Op zo'n 0.5 m. afstand is een ander vrouwtje op zoek naar een plekje tussen de bakstenen om een nest te maken. Nog geen activiteit bij het nest van vrouwtje 1 te bespeuren.

16:10

Op 45 cm. van de bouwplaats van vrouwtje 2 lijkt het erop dat het andere vrouwtje begonnen is met het graven van een gang.

16:43

Het andere vrouwtje is niet meer in beeld en heeft uiteindelijk geen nest gemaakt. Bij vrouwtje 2 is alles nog volop in ontwikkeling.

17:21

Bij vrouwtje 2 blijft alles instorten, maar dat kan haar er niet van weerhouden om door te gaan met graven.

18:24

Vrouwtje 2 heeft inmiddels al enkele kubieke centimeters zand verzet. Verder geen andere vrouwtjes in de buurt.

19:11

Vrouwtje 2 ploetert voort en het nest dat vrouwtje 1 gisteren gemaakt heeft is nog steeds niet in gebruik.

Zaterdag 26-07-2014 + Zondag 27-07-2014

De gehele dag geen activiteit opgemerkt en de open gangen, gemaakt door vrouwtje 1 en 2 zijn niet meer gebruikt.

Maandag 28-07-2014

16:03

Een vrouwtje is een gang aan het graven op ca. 5 cm. van het nog open en op vrijdag gegraven nest van vrouwtje 2. Op deze plek heeft vrouwtje 2 al eerder een nest gemaakt.

Er zijn een aantal opties:

1. Dit is vrouwtje 2 dat terugkeert na twee dagen van afwezigheid.

2. Het is een ander vrouwtje dat juist deze plek ook zeer geschikt vindt.

3. Dit vrouwtje graaft een gang naar de begraven spinnen om er zelf een eitje bij te plaatsen.

16:19

Een andere iets grotere spinnendoder verschijnt ineens in beeld en loopt achteruit met een spin over de muur achter de scooter. Het vrouwtje dat een nieuw nest gemaakt heeft is weg (jagen?).

16:45

Het vrouwtje is terug en is de gang die ze gegraven heeft aan het afsluiten. Ik heb niet kunnen constateren of ze een spin gevangen en begraven heeft.

18:13

Op de bouwplaats van vrouwtje 2 vinden er nog steeds graafwerkzaamheden plaats.

18:38

Het graven gaat door, al levert dit geen nieuw nest op.

Dinsdag 29-07-2014

Geen activiteit opgemerkt, mogelijk als gevolg van het weer (drukkend warm, bewolkt, regen en later onweer).

Woensdag 30-07-2014 + Donderdag 31-07-2014

Geen activiteit waargenomen.

Vrijdag 01-08-2014

14:42

Een wijfje is op zoek naar een nestplek en verplaatst op diverse plaatsen zand door met haar kaken de bovenlaag los te maken en met de voorpoten verder te graven.

14:50

De plek is gekozen en de gang wordt dieper.

15:07

Het nest leek zo goed als klaar maar ze gooit het weer dicht en gaat twee centimeter ernaast een nieuwe gang graven.

15:08

Deze locatie wordt opgegeven en ze gaat op zoek naar een andere plek.

15:21

Ze verdwijnt.

17:32

Het vrouwtje is terug en graaft weer verder op de plek waar ze om 14:50 ook geweest was.

17:46

Ook deze poging mislukt en het vrouwtje verdwijnt weer.

18:37

Wederom een nieuwe poging op dezelfde plek.

18:55

Met enige moeite lukt het dit vrouwtje in een buisje te dirigeren om ze te kunnen determineren. Het exemplaar werd opgestuurd naar Hans Nieuwenhuijsen en die liet mij (05-08) weten dat de soort die ik hier beschrijf de kleine muurspinnendoder (*Agenioideus sericeus*) is. Bij gebrek aan de juiste apparatuur en kennis kon ik helaas geen foto maken van deze soort. Gelukkig gaf Josef Dvorek toestemming zijn prachtige afbeeldingen te gebruiken die eveneens te bewonderen zijn op de website van BWARS (zie Fig. 2).

Zaterdag 02-08-2014

Geen activiteit waargenomen.

Zondag 03-08-2014

15:12

Kort een vrouwtje gezien dat rondvloog boven de nestplekken en zo nu en dan even een stukje over de bodem liep of plaats nam op de muur of de scooter.

Maandag 04-08-2014

09:45

Met een theelepeltje zand uitgegraven tussen de bakstenen op de nestplek van vrouwtje 2. Vervolgens het zand gezeefd en twee spinnen gevonden. Deze werden opgestuurd naar Hans Nieuwenhuijsen en die heeft ze vervolgens doorgestuurd naar Peter J. van Helsdingen (Naturalis). Een exemplaar was een jonge kruisspin en de ander mogelijk een jonge eikenbladspin (*Aculepeira ceropegia*).

Dinsdag 05-08-2014

13:42

Een vrouwtje kruipt kort rond over de scooter en vliegt weer weg onder het poortje door.

15:24

Vrouwtje gevangen met prooi. Ze was mogelijk onderweg naar een nest onder de carport achter de muur. Exemplaar en prooi opgestuurd naar Hans ter verificatie. De prooi bleek een eikenbladspin te zijn na bestudering door Peter. Kruisspinnen zijn in grote getale aanwezig in mijn tuin, maar de eikenbladspin kon ik nog niet ontdekken. Mogelijk dat deze soort van twee nabij gelegen tuinen afkomstig is die braak liggen en waar het een stuk zonniger en open is.

Woensdag 06-08-2014

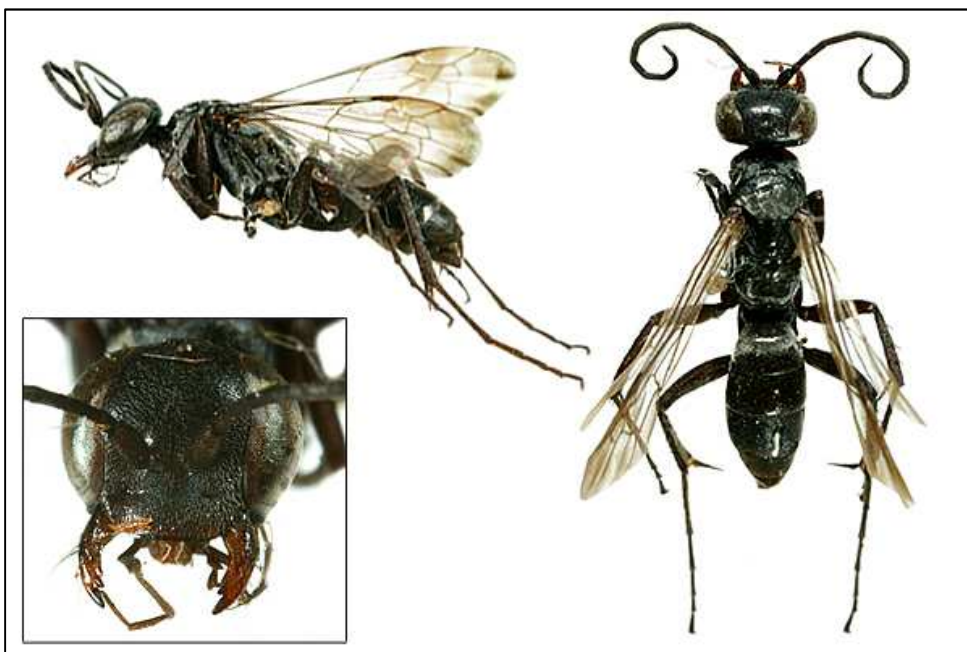
Geen activiteit waargenomen.

Nawoord

De spinnendoders lieten zich niet meer zien en het is wachten op volgend jaar, wanneer ik hopelijk meer aan de weet kan komen over deze soort en wellicht ook andere vertegenwoordigers uit de spinnendoderfamilie in mijn tuin.

Summary

In July 2014 *Agenioideus sericeus* has been discovered in a city garden in Maastricht. For two weeks the author observed and recorded the behaviour of several nesting females.

Figuur 2. Zij-, boven- en vooraanzicht van *Agenioideus sericeus* ♀. Foto Josef Dvorek ©